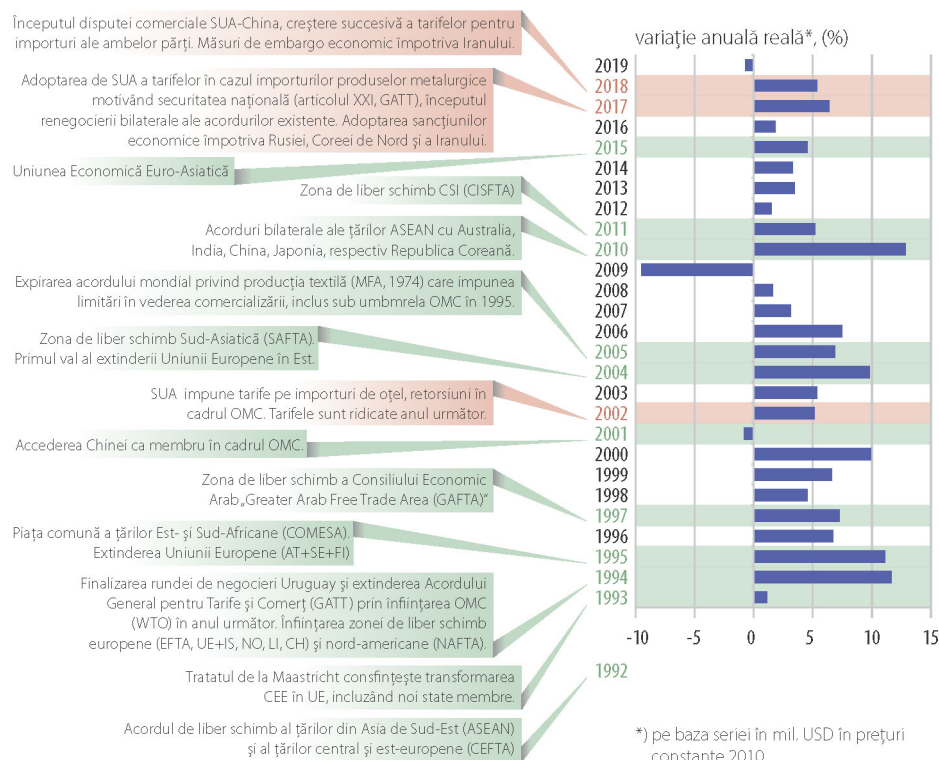

Caseta 1. Revenirea protecționismului și implicațiile asupra activității economice globale

În contextul manifestării tot mai pregnante în ultimii ani a unor practici comerciale protecționiste, caseta de față își propune o trecere în revistă a efectelor deja vizibile la nivelul anului 2019 (încetinirea comerțului internațional, deteriorarea sentimentului de afaceri, frânarea investițiilor) și a celor așteptate, potrivit evaluărilor instituțiilor financiare internaționale.

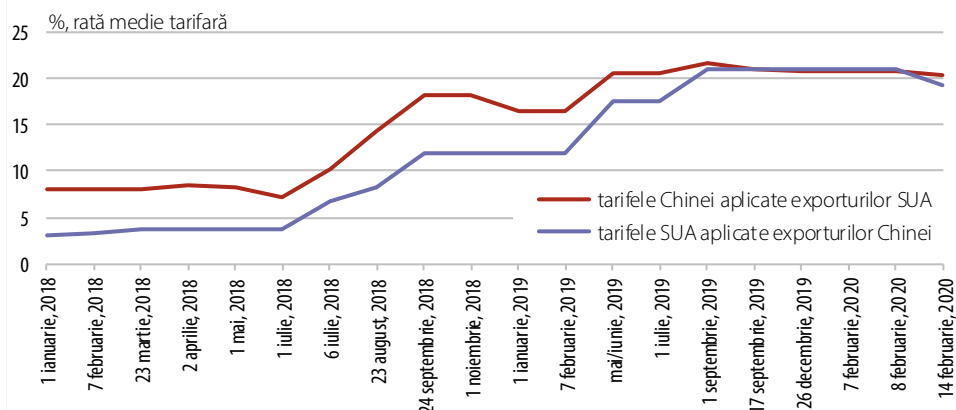

Grafic A
Dinamica importurilor de mărfuri la nivel mondial și momente-cheie în procesul de reglementare a relațiilor comerciale

Sursa: Banca Mondială, OMC, Global Trade Alert

Liberalizarea comercială care a avut loc în deceniile premergătoare crizei economice din 2008-2009 a permis multor state emergente să se integreze în rețelele globale de producție, să se specializeze și să beneficieze de transferul tehnologic, constituind astfel un catalizator pentru dinamizarea comerțului internațional, cu efecte vizibile și asupra rezultatelor economice (Grafic A). În perioada postcriză s-a observat însă nu doar o încetinire a comerțului internațional, ci și o slăbire a forței de tracțiune a acestuia în raport cu activitatea economică (FMI, 2016). Dincolo de factori de natură structurală, cum sunt apariția unui proces firesc de stabilizare după transformările ample din deceniile precriză, alături de creșterea importanței automatizării în procesele de producție sau a ponderii sectorului terțiar, cauzele acestor evoluții includ, de asemenea, tendințele protecționiste, ultimii ani marcând o revigorare atât a discursului, cât și a demersurilor în acest sens (Banca Angliei, 2019). China a fost principala economie vizată de efectele măsurilor de tip protecționist, în timp ce SUA s-a poziționat ca actorul cel mai activ în adoptarea de noi bariere comerciale, sectoarele avute în vedere fiind, cu precădere, industria metalurgică, cea chimică și industria auto.

Practici comerciale protecționiste

Notă: Tarife medii ponderate cu structura produselor exportate la nivel mondial de către fiecare țară la nivelul anului 2017.

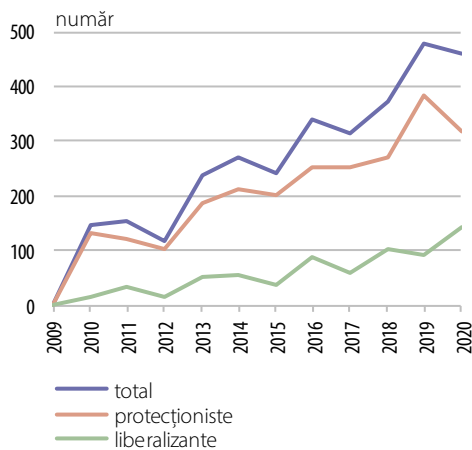
Sursa: PIIE – Brown, 2019

Grafic B
Evoluția regimului tarifar SUA-China

Un rol important în evoluțiile recente în domeniul politicii comerciale a revenit schimbării de optică a SUA. Trecerea de la abordarea multilaterală, reglementată de cadrul stabilit de Organizația Mondială a Comerțului (OMC), la o abordare bilaterală, dominată de negocieri, a generat un val de incertitudine, amenințând unele canale comerciale cu tradiție (renegocierea termenilor cu partenerii NAFTA, cu Japonia, Coreea de Sud, Uniunea Europeană). Schimbări importante s-au remarcat în relația SUA-China, unde, din a doua jumătate a anului 2018, escaladarea

tensiunilor s-a soldat cu impunerea de noi tarife vamale, în mai multe runde, de către ambele părți. Anul 2019 a continuat cu o serie de tratative, spre final avansându-se către un acord, care, chiar dacă a condus la un raport mai echitabil între ratele tarifare aplicate părților, a rezultat în bariere comerciale considerabil mai înalte decât în stadiul inițial, oferind semnale mixte pentru viitor (Grafic B). Aceste evenimente marchează o victorie de etapă a abordării bilaterale în relațiile comerciale internaționale și ridică noi semne de întrebare privind menținerea unei asemenea conduite pe viitor, precum și privind abandonarea treptată a cadrului multilateral OMC, fapt semnalat și prin creșterea numărului de bariere comerciale la scară internațională (Grafic C) (Evenett și Fritz, 2019).

Grafic C
Intervenții de reglementare a relațiilor comerciale

Sursa: Global Trade Alert

Mecanica tarifelor și efectele implementării acestora

Motivația din spatele adoptării unui tarif vamal de către o țară care se confruntă cu deficite comerciale este reprezentată de dorința de reducere a dezechilibrelor macroeconomice, de impulsioneare a economiei locale prin creșterea activității și securizarea unor locuri de muncă în sectoare sensibile, precum și de a crește veniturile statului. La nivel microeconomic, redirecționarea cererii prin substituție, ca urmare a adoptării unor noi bariere asupra importului de bunuri dintr-un anumit stat, presupune o reorientare atât către produse locale, cât și spre produse din țări terțe. Studii recente arată că efectul de substituție a fost neglijabil în cazul

importurilor SUA din China, valoarea tarifului fiind transmisă în mare măsură în prețul suportat de consumatorul final (Fajgelbaum *et al.*, 2019; Amity *et al.*, 2019). Totodată, cum un preț de echilibru mai ridicat reduce într-o anumită măsură cererea, noile tarife au avut ca efect direct diminuarea cu aproximativ 15 la sută a fluxului comercial dintre cele două țări în anul 2019 (US Census, 2020). La nivel teoretic, pierderile de bunăstare cauzate de reducerea surplusului consumatorului depășesc câștigurile obținute de stat din colectarea tarifelor (Krugman și Wells, 2005). La nivel empiric, Fajgelbaum *et al.* (2019) estimează o pierdere de bunăstare pentru consumatorii americani de aproximativ 0,27 la sută din PIB. Totodată, estimările arată că, cel puțin pe termen scurt, pierderea netă la nivelul economiei (după contabilizarea câștigurilor obținute de producătorii locali și a celor din creșterea taxelor) a fost neglijabilă (0,04 la sută din PIB) – studiul vizează perioada ianuarie 2017 – aprilie 2019.

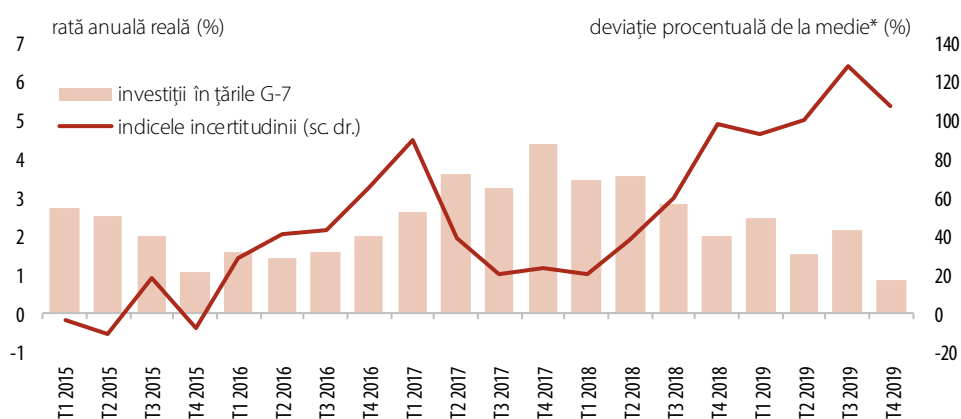
La nivel macroeconomic, instituirea unor bariere comerciale poate exercita presiuni inflaționiste, dată fiind creșterea costurilor, inclusiv cu posibilitatea de erodare a marjei de profit a producătorului (Deutsche Bundesbank, 2019). Aceste evoluții pot avea, mai departe, implicații asupra consumului și investițiilor, afectând întreaga activitate și, în cele din urmă, bunăstarea. Banca Angliei (2019) și FMI (2019) estimează o încetinire de aproximativ 0,1 puncte procentuale a creșterii economice globale atribuibilă direct canalului comercial pentru prima jumătate a anului 2019, o escaladare a conflictului afectând traiectoria acesteia pe parcursul întregului an cu aproximativ -0,4 puncte procentuale la nivel mondial, în timp ce Deutsche Bundesbank (2019) estimează un impact asupra activității la nivel global de -0,3 puncte procentuale pentru anul 2019.

Efectele indirecte ale acestui conflict comercial au fost resimțite la nivelul economiei mondiale prin contribuția lor la creșterea incertitudinii, care a condus la sporirea aversiunii la risc a investitorilor și la amplificarea volatilității piețelor. Banca Angliei (2019) relevă că știrile legate de măsurile protecționiste întreprinse de SUA au fost corelate cu scăderea cotațiilor bursiere americane și cu creșterea volatilității și a primelor de risc, dată fiind asocierea noilor bariere comerciale cu o restrângere a viitoarelor profituri. Efectul de contagiune s-a remarcat în declinul indicatorilor de încredere globali începând cu mijlocul anului 2018, vizibil corelat cu creșterea incertitudinii privind evoluțiile cadrului comercial, cu impact negativ asupra deciziei de investiții în rândul economiilor avansate (BCE, 2019). Acest parcurs a provocat un răspuns acomodativ al principalelor bănci centrale ale lumii în a doua jumătate a anului 2019¹, Fed începând relaxarea monetară din iulie, în timp ce BCE a anunțat reluarea programului de achiziții de active financiare pe parcursul trimestrului IV 2019. Cu toate că anvergura efectului indirect aferent noilor măsuri protecționiste este dificil de cuantificat, există rezultate în literatura economică privind relația dintre creșterea incertitudinii și reducerea cheltuielilor firmelor. De pildă, Caldara *et al.* (2019) estimează că incertitudinea asociată politicii comerciale are un impact negativ de 1-2 puncte procentuale asupra investițiilor, evidențe în acest sens oferind și Banca Angliei (2019), care identifică, de asemenea, o influență

¹ În conferințele de presă care au urmat deciziilor de politică monetară ale Fed și BCE, riscul asociat incertitudinii externe cu privire la relația comercială SUA-China a fost nominalizat explicit.

negativă asupra investițiilor și a sentimentului de afaceri nu doar în SUA și China, dar și în zona euro (Grafic D). Odată cu diminuarea avansului investițiilor, s-a redus și ritmul cheltuielilor aferente bunurilor durabile și industriei de mașini și echipamente la nivel mondial (IMF, 2019), iar astfel, comenzile de bunuri de capital atât pentru SUA, cât și pentru zona euro au continuat să slăbească.

Simulările realizate de FMI (octombrie, 2019) cu privire la efectele conjugate ale tensiunilor comerciale asupra activității economice (atât direct, prin impactul noilor tarife asupra comerțului internațional, cât și indirect, prin efectul realocării resurselor asupra productivității, respectiv al deteriorării sentimentului de afaceri asupra investițiilor și condițiilor financiare) relevă o deviație de 0,8 puncte

Grafic D
Evoluția investițiilor
în raport cu incertitudinea

*) calculată în baza intervalului ianuarie 1997 – martie 2020, conform indicatorului prezentat de Davis (2016)

Sursa: OECD, www.policyuncertainty.com, calcule BNR

procentuale față de un scenariu de creștere economică fără introducerea acestor tarife pe orizontul de 1 an, aceasta atenuându-se la 0,5 puncte procentuale pe termen mai lung (5 ani).

Concluzii

Deși liberalizarea comercială este considerată benefică din punct de vedere social, discursul public în multe economii avansate s-a schimbat ulterior crizei din 2008-2009, fiind deseori exploatată simpatia unor categorii ale populației considerate perdante în procesul globalizării. Când reformele economice sau sociale au întârziat să apară, nefiind umplute golurile lăsate în urmă de procesul de dezindustrializare, largi segmente de populație din medii defavorizate, cu o mobilitate sectorială și geografică redusă, au avut de suferit, alimentând și discursul protecționist, din rațiuni electorale. Dar atât timp cât aceste predilecții afective vor subzista, recursul la o retorică populistă va fi întotdeauna la îndemână pentru politicieni.

Evoluțiile de la începutul anului 2020 asociate pandemiei COVID-19 relevă noi fațete ale problematicii regimurilor comerciale. Dacă până acum inversarea procesului de liberalizare avea un calcul predominant politic, în prezent reglementarea mai strictă a schimburilor economice și monitorizarea proceselor

de producție capătă noi valențe. Noul calcul beneficiu/cost al extinderii/menținerii lanțurilor de valoare adăugată va trebui să includă probabilitatea manifestării unor evenimente neprevăzute, cu imens potențial perturbator, de tipul pandemiilor sau al cataclismelor. Cel mai probabil, internalizarea costurilor recesiunii din 2020 va juca un rol esențial în conturarea unei noi abordări a rețelelor de producție transfrontaliere și a liberului schimb de mărfuri și servicii.

Referințe

- Amiti, M., Redding, S., Weinstein, D. – „The Impact of the 2018 Trade War on U.S. Prices and Welfare”, CEPR Discussion Paper No. 13564, 2019
- Banca Angliei – „Trade Protectionism and the Global Outlook”, *Monetary Policy Report* – noiembrie 2019
- Banca Centrală Europeană – „The Economic Implications of Rising Protectionism: A Euro Area and Global Perspective”, *Economic Bulletin, Issue 3*, aprilie 2019
- Bown, C. – „US-China Trade War: The Guns of August”, Peterson Institute for International Economics, Trade and Investment Policy Watch, 2019
- Caldara, D., Iacoviello, M., Molligo, P., Prestipino A., Raffo, A. – „The Economic Effects of Trade Policy Uncertainty”, *Journal of Monetary Economics*, noiembrie 2019
- Cavallo, A., Gopinath, G., Neiman, B., Tang, J. – „Tariff Passthrough at the Border and at the Store: Evidence from US Trade Policy”, NBER Working Paper, No. 26396, 2019
- Davis, S. – „An Index of Global Economic Policy Uncertainty”, NBER Working Paper No. 22740, octombrie 2016
- Deutsche Bundesbank – „Consequences of Increasing Protectionism”, *Monthly Report*, ianuarie 2020
- Evenett, S., Fritz, J. – „Trade Policy after Three Years of Protectionism”, VOXEU, CEPR Policy Portal, 23 decembrie 2019
- Fajgelbaum, P., Goldberg, P., Kennedy P., Khandelwal, A. – „The Return to Protectionism”, *Quarterly Journal of Economics*, noiembrie 2019
- International Monetary Fund – „Global Trade: What’s Behind the Slowdown?”, *World Economic Outlook, Chapter 2*, octombrie 2016
- International Monetary Fund – „Trade Tensions: Updated Scenario”, *World Economic Outlook: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers*, octombrie 2019
- Krugman, P., Wells, R. – *Microeconomics*, 2005